

UNIVERSITY
OF TURKU

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Lahtomaa Mervi

TITLE "Sithän mul on mahdollisuus päteväenä hakea mihinkä tahansa" : Avoimen väylän kautta valittujen aikuisopiskelijoiden neuvottelua koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään

YEAR 2023

DOI <https://doi.org/10.33336/aik.127922>

VERSION Publisher´s pdf

CITATION Lahtomaa, M. (2023). "Sithän mul on mahdollisuus päteväenä hakea mihinkä tahansa": Avoimen väylän kautta valittujen aikuisopiskelijoiden neuvottelua koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään. *Aikuiskasvatus*, 43(1-2), 42–54. <https://doi.org/10.33336/aik.127922>

Copyright (c) 2022 Mervi Lahtomaa

Tämä työ on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen Julkinen -lisenssillä](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

”Sithän mul on mahdollisuus päteväenä hakea mihinkä tahansa”

Avoimen väylän kautta valittujen aikuisopiskelijoiden neuvottelua koulutettavuudesta ja työllistettävyydestään

Aikuisopiskelijoiden haastatteluihin perustuva, narratiivista lähestymistapaa hyödyntävä tutkimus osoittaa, että avoimen yliopiston opinnot vahvistavat opiskelijan luottamusta itseensä opiskelijana ja voivat kannustaa häntä hakemaan avoimen väylällä tutkinto-opiskelijaksi. Tutkinnolta odotetaan lisäarvoa koulutus- ja työuralle ja siten vahvistusta työllistettävyydelle sekä työtä koskeville vaikutus- ja valinnanmahdollisuuksille. Avoin yliopisto ja avoimen väylä ovat tärkeitä käännekohtia työikäisten koulutus- ja työurilla.

 TYÖELÄMÄN OSAAMISVAATIMUSTEN muuttuessa yksilöt joutuvat neuvottelemaan suhdetaan työelämään uudella tavalla. Jatkuva osaamisen kehittäminen on yksilöllisiä saavutuksia korostavan aikakauden trendi sekä yhteiskunnan, talouden ja työelämän muuttuviin rakenteisiin kytkeytyvä vaatimus. Työelämän osaamisvaatimusten muutosten taustalla vaikuttavat globalisaatio, digitalisaatio ja väestörakenteen muutos (OECD 2021) sekä maailman kohtaamat globaalit kriisit moninaisine seurauksineen. Muuttuvan työelämän kontekstissa koulutus- ja työurien kulut sekä uraidentiteetit eli yksilöiden käsitykset omista koulutus- ja työuristaan (Hanhimäki ym. 2021, 320; Meijers 1998; Meijers

& Lengelle 2012) muuttuvat ja kytkeytyvät yhteiskunnallisiin diskursseihin koulutettavasta (Siivonen 2016) ja työllistettävästä (Kinnari 2022; Komulainen ym. 2019; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016) jatkuvasta oppijasta.

Jatkuvalla oppimisella on tarkoitus vastata työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin erityisesti työikäisten osaamista kehittämällä (OKM 2022). Joskus osaamisen kehittäminen voi aikuisellakin merkitä tarvetta opiskella tutkinto. Sen puuttuminen voi esimerkiksi työpaikkaa vaihtaessa estää samantasoisien työpaikan löytämisen (Alho-Malmelin 2010, 145; Isopahkala-Bouret 2017, 23; Lemmetty ym. 2020) tai työtehtävien vaihtamisen samassakin

JATKUVA OSAAMISEN KEHITTÄMINEN ON YKSILÖLLISIÄ SAAVUTUKSIA KOROSTAVAN AIKAKAUDEN TRENDI SEKÄ YHTEISKUNNAN, TALouden JA TYÖELÄMÄN MUUTTUVIIN RAKENTEISIIN KYTKETTYVÄ VAATIMUS.

organisaatiossa (Isopahkala-Bouret & Siivonen 2016, 250). Muodollinen pätevyys saattaa vaikuttaa myös esimerkiksi tuloihin, työsuhteen laatuun sekä vaikutus- ja valinnanmahdollisuuksiin työelämässä.

Tutkinnot voivat myös ”vanhentua”. Esimerkiksi ennen ammattikorkeakoulujärjestelmän perustamista vuonna 1995 opistotason tutkinnon suorittaneet ovat joutuneet kilpailemaan työpaikoista ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden kanssa (ks. Ojala ym. 2018, 291, 294). Korkeakoulutuksen laajenemisen myötä korkeakoulututkintojen suhteellinen arvo työmarkkinoilla on vähentynyt, eikä edes korkeakoulututkinto aina takaa työmarkkinoilla menestymistä (Aro 2014; Bol 2015; Tholen 2023; Tomlinson & Watermeyer 2020). Siten työllistyminen aiemmalla opistoasteen tutkinnolla voi käydä entistä haastavammaksi. Työllistettävyyden eli yksilön kyky työllistyä (Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016) voi pitkästikin työurasta huolimatta heikentyä.

Yksi tapa hankkia lisää osaamista on avoin yliopisto-opetus. Avoin yliopisto tuottaa yliopistojen tutkintovaatimusten mukaista, sivistävää ja työelämätarpeisiin vastaavaa koulutusta osana yliopistojen jatkuvan oppimisen tehtävää. Se voi tarjota opiskelijalle yksittäisiä kursseja, laajempia opintokokonaisuuksia tai omanlaisensa polun kohti tutkinto-opintoja. Vuonna 2022 avoimen yliopiston opiskelijoita oli noin 111 000 (Vipunen 2023). Avoimen väylä puolestaan on opiskelijavalintatapa, joka perustuu avoimessa yliopistossa suoritettuihin opintoihin. Opintoja suoritetaan kuitenkin monenlaisista syistä, eivätkä kaikki

tavoittele tutkintoa. Avoimen väylän osuus suhteessa muihin opiskelijavalintatapoihin on edelleen pieni: vuonna 2021 seitsemän prosenttia (OKM 2022, 31). Avoimen väylää on kehitetty esimerkiksi Toinen reitti yliopistoon -hankkeessa (TRY 2018–21) lisäämällä väyliä, niiden aloituspaikkoja ja kohtuullistamalla hakukriteereitä (esim. Savela ym. 2020). Sen kautta valittujen on havaittu menestyvän opinnoissaan yhtä hyvin kuin päävalinnassa valittujen ja valmistuvan heittä nopeammin (Virtanen ym. 2021).

Koulutuksen ja työelämän muutokset sekä jatkuvan oppimisen ja avoimen väylän kehittäminen luovat tarpeen saada lisää tietoa siitä, millaisia merkityksiä avoin yliopisto ja avoimen väylä saavat opiskelijoiden koulutus- ja työurilla. Lisäksi on tärkeää tarkastella opiskelijoiden neuvotteluja koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään opintojen edetessä. Koulutettavuuden ja työllistettävyyden käsitän tässä tutkimuksessa osana yhteiskunnallista diskurssia (ks. esim. Kinnari 2022; Komulainen ym. 2019; Siivonen 2016; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016) ja sen myötä osana yksilön käsityksiä omasta koulutus- ja työurastaan eli uraidentiteetistään (ks. esim. Hanhimäki ym. 2021; Meijers 1998; Meijers & Lengelle 2012; Tomlinson 2017), jota itsessään pidän laajempänä käsitteenä.

Avoimen yliopiston opiskelijoiden ja avoimen väylän kautta tutkinto-opiskelijoiksi valittujen opiskelijoiden opiskelumotiiveja, kokemuksia ja esimerkiksi opintomenestystä on tarkasteltu aiemmissa tutkimuksissa (esim. Alho-Malmelin 2010; Haltia ym. 2014; Haltia ym. 2018; Lemmetty ym. 2020; Maunula ym. 2021; Repo ym. 2014; Rinne ym. 2003; Virtanen ym. 2021). Tämä tutkimus tuo aihetta käsittelevään tutkimukseen uuden näkökulman: avoimen väylän kautta valittujen opiskelijoiden käsitykset koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään opintojen edetessä. Aikuiskasvatuksen ja korkeakoulututkimuksen kentille sijoittuvassa tutkimuksessa tarkastelen, 1) millaisia merkityksiä avoin yliopisto ja avoimen väylä saavat avoimen väylän kautta valittujen aikuisopiskelijoiden koulutus- ja työurilla ja 2) miten avoimen väylän kautta valitut aikuisopiskelijat neuvottelevat koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään opintojensa edetessä.

KORKEAKOULUTUKSEN MASSOITTUMISEN JA TUTKINTOINFLAATION MYÖTÄ TUTKINTO JA SEN TUOMA OSAAMINEN SAATTAVAT EDELLYTTÄÄ TYÖMARKKINOILLA RINNALLEEN LISÄARVOA.

TUTKINTO LISÄARVONA AIKUISTEN MUUTTUVILLA KOULUTUS- JA TYÖURILLA

Yhteiskunnan ja työmarkkinoiden rakenteiden muutokset uudistavat työelämän osaamisvaatimuksia ja johtavat kouluttautumistarpeisiin myös työuran aikana. Tällöin koulutus- ja työurat muuttuvat. Korkeakoulututkintoa on perinteisesti, esimerkiksi inhimillisen pääoman (*human capital*) teorian mukaan, pidetty absoluuttisena kilpailuetuna työmarkkinoilla (Marginson 2019; Tholen 2023). Korkeakoulutuksen massoittumisen ja tutkintoinflaation myötä korkeakoulututkinto ja sen tuoma osaaminen saattavat kuitenkin edellyttää työmarkkinoilla rinnalleen lisäarvoa. Korkeakoulutettujen työllistettävyyteen vaikuttavat erilaiset pääomat, kuten

- inhimillinen pääoma eli tiedot ja taidot
- sosiaalinen pääoma eli suhteet ja verkostot
- kulttuurinen pääoma eli formaalin koulutuksen ulkopuoliset tiedot ja taidot
- psykologinen pääoma eli resilienssi ja sopeutumiskyky
- identiteettipääoma eli taito rakentaa ja kertoa tarinaansa työelämässä. (Tomlinson 2017.)

Suhteellinen kilpailu työmarkkinoilla tarkoittaa sitä, että menestys ja mahdollisuudet eivät riipu vain hakijan omista taidoista ja kokemuksesta vaan myös siitä, kuinka muut toimivat ja millaisia pääomia heillä on käytettävissään suhteessa muihin (Isopahkala-Bouret ym. 2023). Kilpaillailla työmarkkinoilla

menestyminen on yhteydessä sosiaalisiin eroihin sekä yksilön sosioekonomiseen taustaan ja taitoon hyödyntää koulutus pääomaansa työmarkkinoilla (Isopahkala-Bouret ym. 2023; Marginson 2019, 290; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016, 356). Opiskelijat tiedostavat koulutuksen suhteellisen työmarkkina-arvon. He kokevat jo opiskeluaikanaan painetta sen lisäämiseen ja pyrkivät hankkimaan tutkinnon ja koulutuksen tuoman osaamisen lisäksi muutakin pääomaa, kuten työkokemusta ja sosiaalista pääomaa esimerkiksi opiskelija-aktiiviteeteista (Isopahkala-Bouret ym. 2023; Lehmann 2023; Tomlinson 2008, 2017).

Aikuisopiskelijoiden tilanne on osin käänteinen, sillä useilla heillä on aiempaa koulutus- ja työuraa ja niillä kerääntyneitä pääomia, mutta varsinainen tutkinto saattaa puuttua. Aiempi koulutus ja työkokemus yhdessä tuoreen tutkinnon kanssa voikin olla yksi työmarkkinoilla erottautumisen keino. Tuoreen korkeakoulututkinnon on havaittu parantavan aikuisten neuvotteluasemaa kilpaillailla, tehokkuutta ja nuoruutta suosivilla työmarkkinoilla. Siten se voi myös suojata ikäsyrrinnältä. (Isopahkala-Bouret & Siivonen 2016; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016.) Aikuiskoulutus kuitenkin tyypillisesti kasautuu koulutetuille ja hyvässä työmarkkina-asemassa oleville (Alho-Malmelin 2010, 55; Huttula & Ylisuomu 2021, 16; Valtioneuvosto 2021, 76).

Kun työmarkkinat muuttuvat ja työurat monimuotoistuvat, yksilöiden on käytävä uudenlaisia neuvotteluja asemistaan työmarkkinoilla (Alifrosti ym. 2022; LaPointe 2014). Uraidentiteetti on yksilön käsitys omasta koulutus- ja työurastaan ja sisältää myös tulevaisuusperspektiivin siitä, mitä yksilö työssään haluaisi olla (Hanhimäki ym. 2021, 320; Meijers 1998; Meijers & Lengelle 2012; Tomlinson 2017). Identiteetti ei ole pysyvä, vaan se perustuu jatkuvaan neuvotteluun sekä omista yksilöllisistä että ympäristön asettamista odotuksista ja tavoitteista (Ruohotie-Lyhty & Moate 2016, 319). Käsitettä mahdolliset minät (*possible selves*) tutkineet Hazel Markus ja Paula Nurius (1986) näkevät 'mahdolliset minät' sellaisina, joiksi haluaisimme tulla, joiksi voisimme tulla tai joiksi pelkäämme tulevamme. 'Mahdolliset minät' ovat yksilöiden ajatuksia omista mahdollisuuksistaan ja tulevaisuudestaan, jotka

vaikuttavat heidän käyttäytymiseensä ja valintoihinsa (Markus & Nurius 1986).

Kun työurat muuttuvat yhä epävarmemmiksi, uraidentiteetistä on tullut yksilölle yhä merkityksellisempi (Hanhimäki ym. 2021, 320; Meijers 1998; Tomlinson 2017). Samalla sen perustan löytäminen on aiempaa haastavampaa, sillä koulutus- ja työurat kulkevat entistä harvemmin lineaarisesti nuoruudessa hankitusta koulutuksesta yhden työuran kautta eläkkeelle (Alho-Malmelin 2010, 20–22; Meijers 1998, 192–194). Uusimmassa uratutkimuksessa työurat ymmärretäänkin kompleksisina, epälinearisina ja vähemmän kontrolloitavina (Alifrosti ym. 2022, 213).

Työelämän ja yhteiskunnan muuttuessa opiskelusta työuran aikana ja vielä sen jälkeenkin on tullut tavanomaista ja yhteiskunnallisesti jopa odotettua. Elinikäisen oppimisen politiikassa korostetaan tietojen ja taitojen ohella yhä enemmän yksilön sosiaalisia ja yksilöllisiä ominaisuuksia (Kinnari 2022). Koulutussosiologi Michael Tomlinson (2017) viittaaakin 'identiteettipääomalla' yksilön taitoihin markkinoita osaamistaan ja tarinaansa menestyäkseen työmarkkinoilla eli hänen taitoonsa kertoa tarinaansa "työllistettävästä minästä" (*employable self*).

Uraidentiteettiin ja yksilöiden neuvotteluun koulutus- ja työurillaan sisältyvät käsitteet omasta koulutettavuudesta (Siivonen 2016) ja työllistettävyydestä (Komulainen ym. 2019; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016). Koulutettavuuden ja työllistettävyyden käsitteet ovat osa työmarkkinoita ja niiden vaatimuksia koskevaa diskurssia, joka luo ihanteita ja ideaaleja siitä, millainen koulutettavan ja työllistettävän yksilön tulisi olla. 'Koulutettavuudella' (*educability*) viitataan yksilön taitoihin ja kompetensseihin opiskelijana ja oppijana (Siivonen 2016). 'Työllistettävyyden' (*employability*) diskurssissa tutkintojen ohella korostuvat yksilön ominaisuudet, taidot ja kyvyt, kuten yrittäjämäisyys (Komulainen ym. 2019; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016). Elinikäistä oppimista tutkiva Heikki Kinnari (2022) kuvaa työllistettävyyttä individualisoituneena prosessina, jossa yksilö "kykenee" tekemään itsestään työmarkkinakelpoisen. Käytän työllistettävyyden vahvistamisen käsitettä kuvaamaan yksilöiden pyrkimyksiä

vahvistaa asemaansa työmarkkinakilpailussa.

Kouluttautumista suunnitteleva aikuinen joutuu neuvottelemaan uraidentiteetistään, koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään suhteessa niin menneeseen, nykyiseen kuin tulevaan. Esimerkiksi aiemmat opiskelukokemukset muokkaavat ajatuksia koulutettavuudesta eli siitä, millaisia mahdollisuuksia uskoo itsellä olevan suunnitelluista opinnoista suoriutumiseen (esim. Alho-Malmelin 2010, 189, 200). Aikuisopintoja suunnittelevan on otettava huomioon nykyisen elämäntilanteensa resurssit ja realiteetit: esimerkiksi opintojen vaatima aika on löydettävä kiireisen työuran tai lapsiperhearjen ympäriltä (ks. Maunula ym. 2021; Repo, ym. 2014). Lisäksi korkeakoulutuksen tuottamaa hyötyä nopeasti muuttuvilla työmarkkinoilla ja epävarmassa tulevaisuudessa on vaikeaa ennustaa tarkasti (Aro 2014; Bol 2015; Tholen 2023; Tomlinson & Watermeyer 2020). Samaan aikaan odotusarvona todennäköisesti on koulutuksen ja tutkinnon tuottama lisäarvo koulutus- ja työuralla. Avoimet yliopisto-opinnot ja avoimen väylä tienä tutkintoon voivat tarjota opiskelijalle mahdollisuuden neuvotella koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään uudenlaisista näkökulmista ja siten vahvistaa asemaansa työmarkkinoilla.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen aineistona ovat Toinen reitti yliopistoon -hankkeessa (TRY 2018–21) keväällä 2021 verkossa Zoom-yhteydellä toteutetut haastattelut (N = 10). Haastattelut oli valittu tutkinto-opintoihin avoimen väylän kautta keskenään samana vuonna. Tunnistettavuussyistä yliopistoa tai tieteenalaa ei mainita. Haastattelut toteutettiin kerronnallisina kokonaisuuksina. Haastateltujen koulutus- ja urapoluilla edettiin kronologisesti ja keskityttiin erityisesti avointen yliopisto-opintojen ja avoimen väylän niille tuomiin taitekohtiin ja merkityksiin. Haastatellut kertoivat taustoistaan, koulutus- ja urapoluistaan, avoimista yliopisto-opinnoistaan, avoimen väylästä ja tulevaisuuden urasuunnitelmistaan. Yhteystiedot saatiin yliopiston opiskelijatietojärjestelmästä. Haastattelupyynnöt ja tietosuojailmoitus lähetettiin sähköpostitse, ja tietosuojailmoitukseen palattiin

Taulukko 1. Haastattelujen iät ja aiemmat tutkintotasot.

Pseudonyymi	Ikä	Aiemmat tutkintotasot* ja suhde alaan, jolta suorittaa nyt tutkintoa
Jaana	45–50	Lukio, aiempi opistoaste (sama ala)
Kaisa	Yli 50	Ammatillinen (eri ala), ammattikorkeakoulu (eri ala)
Aila	Yli 50	Lukio, aiempi opistoaste (eri ala)
Riikka	35–44	Lukio, aiempi opistoaste (eri ala)
Paula	45–50	Lukio
Vilja	Alle 35	Lukio, ammatillinen (sama ala)
Leena	45–50	Lukio, ammatillinen (sama ala)
Marjut	35–44	Ammatillinen (lähiala)
Veera	Alle 35	Lukio, ammatillinen (lähiala)
Annika	35–44	Lukio, ammattikorkeakoulu (eri ala), ammatillinen (sama ala)

*Tutkintojen lisäksi useimmilla oli muutakin koulutusta, mukaan lukien eri alojen avoimia yliopisto-opintoja.

haastattelujen alussa. Osallistuminen oli vapaaehtoista, ja haastattelut tallennettiin ja litteroitiin osallistujien luvalla. Ne kestivät reilusta puolesta tunnista reiluun puoleentoista tuntiin. Litteroitua aineistoa kertyi 236 sivua (Calibri 12, riviväli 1,15).

Haastatellut (taulukko 1) olivat 24–57-vuotiaita naisia, joiden keski-ikä oli reilut 43 vuotta ja mediaanikä 44 vuotta; ryhmittelin heidät analyysia varten ikävuosittain. Useilla oli pitkä koulutus- ja työura. Jotkut olivat toimineet eri tehtävissä ja ammateissa, toisten työura painottui samoihin tehtäviin. Useat olivat opiskelleet ja työskennelleet pitkään samalla alalla, jolla nyt opiskelivat tutkintoa. Useimpia haastateltuja voikin luonnehtia enemmänkin lisäkouluttautujiksi kuin uudelleen kouluttautujiksi. Avointen yliopisto-opintojen aloitusvuodet sijoittuivat vuosille 1999–2017. Opintojaan haastatellut olivat edistäneet työnsä ohella ja esimerkiksi opinto- tai vanhempainvapaalla. Kaikilla oli toisen asteen tutkinto. Kahdella oli ammattikorkeakoulututkinto, vaikkakin eri alalta kuin millä he nyt opiskelivat. Kellään ei ollut yliopistotutkintoa.

Analyysissa sovelsin narratiivista lähestymistapaa. Eri tieteenalojen perinteistä muotoutunut ja erilaisia lähestymistapoja kattava narratiivinen tut-

kimus on kiinnostunut kertomuksista (De Fina & Georgakopoulou 2015). Kertomuksilla jäsenämme maailmaamme ja annamme tapahtumille merkityksiä (Alho-Malmelin 2010, 81; Isopahkala-Bouret 2017, 19–20; Meretoja 2018, 11). Kertomukset ovat myös keskeinen työkalu identiteetin rakentamisessa (De Fina & Georgakopoulou 2015, 3).

Kertomukset rakentuvat aina tiettyssä kontekstissa ja luovat samalla uusia konteksteja. Siten niissä rakentuva identiteetti, kuten uraidentiteetti ja sen osina käsitykset koulutettavuudesta ja työllistettävyydestä, on aina avoin uudelleen kerronnalle ja tulkinnalle. (De Fina & Georgakopoulou 2015, 3; Hanhimäki ym. 2021, 323; Meijers & Lengelle 2012; Meretoja 2018, 11, 64, 68, 90.) Kertomuksissa ovat läsnä mennyt, nykyinen ja tuleva (Meijers & Lengelle 2012; Meretoja 2018, 64, 68). Narratiivisen lähestymistavan katsoin sopivan tarkastelemaan aikuisopiskelijoiden kertomuksia koulutus- ja työuristaan, heidän käsityksiään koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään sekä heidän avoimelle yliopistolle ja avoimen väylälle osana koulutus- ja työuriaan antamia merkityksiä. Haastatellut itse pitivät koulutus- ja uratarinoidensa reflektointia jopa terapeuttisena:

”[i]hanaa, kun nyt, vaikka täs oli tarkoituksena kerätä tietoo, niin, ihanaa, että joku on myös nyt kuunnellut minua, et minä oon saanu nämä asiat sanottua, mitä on ollu ehkä mielen päällä.”

Narratiiviselle lähestymistavalle tyypillisesti tarkastelin analyysissa kertomuksia ja erityisesti niiden siirtymiä, käännekohtia ja kokemuksille annettuja merkityksiä (ks. Alho-Malmelin 2010, 82; Hanhimäki ym. 2021, 322–323). Alustava käsitys aineistosta muodostui jo haastatteluvaiheessa. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tutustuin aineistoon perinpohjaisesti ja muodostin siitä kokonaiskuvan. Toisessa vaiheessa tunnistin aineistosta avoimen yliopiston ja avoimen väylän koulutus- ja työurilla saamia erilaisia ja samanlaisia merkityksiä sekä koulutus- ja työurien käännekohtia ja siirtymiä, kuten avointen yliopisto-opintojen aloittaminen ja jatkaminen, avoimen väylän löytäminen, väylähaku tutkinto-opintoihin ja tulevaisuuden urasuunnitelmat. Läsnä olivat menneet, nykyinen ja tuleva (ks. Meijers & Lengelle 2012; Meretoja 2018, 64, 68).

Analyysin edetessä havaitsin, että erityisesti käännekohtiin ja siirtymiin kytkeytyi erilaisia ja samanlaisia neuvotteluja omasta koulutettavuudesta ja työllistettävyydestä. Kolmannessa vaiheessa syvensinkin analyysia kytkemällä koulutus- ja urapolkujen ajallisiin ulottuvuuksiin osana laajempaa uraidentiteettiä ymmärtämäni koulutettavuuden ja työllistettävyyden käsitteet. Tarkastelin haastateltujen neuvotteluja koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään osana heidän koulutus- ja urapolkuaan sekä niiden käännekohtia ja siirtymiä.

Käytän tutkimuksessa tarinaa ja kertomusta synonyymeinä (ks. myös esim. Alho-Malmelin 2010, 80). Haastateltujen kertomukset koulutus- ja työuristaan mielsin kerrottuna tarinoina ja merkityksenantoina. Ne etenivät ajallisesti, ja niissä olivat läsnä menneisyys, nykyinen ja tuleva sekä erilaiset avoimeen yliopistoon ja avoimen väylään liittyvät siirtymät. Tuloksissa esitetyt sitaattit valitsin edustamaan mahdollisimman hyvin ja haastateltujen kesken tasapuolisesti heidän neuvotteluaan koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään sekä niitä merkityksiä, joita he antoivat avoimille yliopisto-opinnoille ja avoimen väylälle koulutus- ja työurillaan.

AVOIN YLIOPISTO JA AVOIMEN VÄYLÄ TIENÄ TUTKINTO-OPINTOIHIN JA OMAN TYÖLLISTETTÄVYYDEN VAHVISTAMISEEN

Avoimien yliopisto ja avoimen väylä merkitsivät tärkeitä käännekohtia haastateltujen koulutus- ja työurilla. Vaikka heidän polkunsa kohti tutkinto-opintoja poikkesivat toisistaan, niissä oli yhdistäviä piirteitä. Yhteisiä kaikille olivat samat siirtymät, kuten avointen yliopisto-opintojen aloittaminen, väylähaku tutkinto-opintoihin ja tutkinto-opiskelijaksi pääsy. Avoimessa yliopistossa opiskellessaan haastatellut neuvottelivat suhdettaan yliopistokoulutukseen uudella tavalla, minkä myötä luottamus itseän opiskelijana kasvoi. He päätyivät hakemaan avoimen väylällä tutkinto-opiskelijaksi. Tutkinnon he odottivat tuovan lisäarvoa koulutus- ja työurilleen ja siten vahvistavan työllistettävyyttään sekä vaikutus- ja valinnanmahdollisuuksiaan työelämässä.

”Olisiko minusta yliopisto-opiskelijaksi?” – neuvottelua koulutettavuudesta ja työllistettävyydestä

Haastateltujen polut kohti avoimia yliopisto-opintoja alkoivat neuvotteluilla omasta koulutettavuudesta ja työllistettävyydestä. Veera oli pitkään tieninyt haluavansa ”eteenpäin” ja tekevänsä tulevaisuudessa muutakin kuin nykyistä työtään. Sopivassa elämäntilanteessa hän päätti aloittaa työnsä ohessa opinnot avoimessa yliopistossa ja selvittää, ”olisiko hänestä yliopisto-opiskelijaksi”.

”[e]t no mäpä lähen kokeilemaan, et minkälais-ta yliopisto-opiskelu on, et oisko se mun juttu, et ku mä tiesin, et se [nykyisessä työpaikassa] työskenteleminen ei oo semmonen, mitä mä haluan tehdä siihen asti, et mä pääsen eläkkeelle vaan mä haluan eteenpäin, ni sit mä lähin pikkuhiljaa [joi-tain vuosia sitten] kokeilemaan, et onko musta yliopisto-opiskelijaksi vai ei.” Veera, alle 35

Veeran tavoin muutkin haastatellut olivat neuvo-telleet mahdollisuuksistaan edetä koulutus- ja työ-urillaan yhtäältä suhteessa omaan elämäntilantee-seen, aiempaan koulutus- ja työuraan sekä toisaalta

KUN MAHDOLLISUUS TUTKINNON SUORITTAMISEEN NÄYTTI OLEVAN AVAUTUMASSA, HAASTATELLUT ALKOIVAT NEUVOTELLA OMAA TYÖURAANSA JA TYÖLLISTETTÄVYYTTÄÄN YHÄ ENEMMÄN UUSIKSI.

yhteiskunnan tarjoamiin ja rajaamiin mahdollisuuksiin. Vain harva näki itsensä tulevaisuudessa tutkinto-opiskelijana: Opinnot olivat harrastus tai itsen tai oman työn kehittämistä, jotka mahdollistivat saman aikaisen työssä käynnin. Ne tarjosivat mahdollisuuksia reflektoida omaa ja työyhteisön toimintaa sekä soveltaa opittua teoriaa käytäntöön. Opintojen eteneminen ja onnistumisen kokemukset kannustivat jatkamaan opintoja ja kasvattivat luottamusta omiin opiskelutaitoihin (ks. myös Alho-Malmelin 2010, 200). Marjutkin (35–44) innostui etenemisestään: "[m]ulla on se oppimiskokemus koko ajan noussu ylöspäin ja ylöspäin. [n]i sitten mä oon huomannu, et hei, mähän opin ja opin ja opin."

Koulutettavuuskäsitystensä vahvistumisen lisäksi haastatellut kokivat saaneensa opinnoistaan monenlaista hyötyä niin työhönsä kuin muuhun elämäänsä. Opinnoille annettiin monenlaisia merkityksiä: Jaana (45–50) kuvaili niitä "ihanana matkana", Paula (45–50) "omanlaisena muunlaisena maailmana työarjen ulkopuolella, josta voi ammentaa virikkeitä" ja Riikka (35–44) "henkilökohtaisena elämänsisältönä". Koulutettavuuskäsitysten haasteina esiintyivät ikä ja kokemukset akateemisten opiskelutaitojen vieraudesta (ks. Maunula ym. 2021; Repo ym. 2014).

Aloittaessaan opintonsa avoimessa yliopistossa jotkut haastatellut eivät ikänsä vuoksi nähneet itseään potentiaalisena tutkinto-opiskelijana, mikä ei kuitenkaan estänyt heitä nauttimasta opinnoistaan – ja myöhemmin etenemästä tutkinto-opiskelijoiksi. Jaana koki monen muun tavoin saaneensa

opinnoistaan perspektiiviä työelämäänsä ja arvokasta vuorovaikutusta. Opinnot "tän ikäisenä" olivat hänelle kuitenkin aluksi harrastus.

"[j]os mä ajattelen tätä mun viimeistä opintokokonaisuutta, niin se oli niin hurmaavaa aikaa, mä otin sen tavallaan tän ikäisenä harrastuksena, koska silloin mä en ollut päättänyt, että mä haen maisteriopintoihin, tai haen tästä jatkoa, vaan se oli mulle harrastus mikä oli ihan tosi semmosta ihanaa aikaa, [--] tavallaan vaikka mä päivät tein sitä [saman alan] työtä niin sitten että siihen tuli se teoreettinen perspektiivi ja mä katselin tavallaan sitä asiaa niinku käytännön näkökulmasta, että siitä teoreettisesta näkökulmasta yhtä aikaisesti ja se oli tosi antoisaa." Jaana, 45–50

Opintojen edetessä heräsivät haaveet tutkinnosta, eivätkä ikä tai aluksi vieraiksi koetut akateemiset opiskelutaidot muodostuneet esteiksi tutkinto-opintoihin etenemiselle.

Tutkintoaaveet heräävät – avoimen väylä tienä tutkinto-opintoihin

Vaikka useimmat haastatellut olivat aloittaneet avoimet yliopisto-opintonsa ilman tutkintotavoitetta, tutkinto oli merkinnyt monelle koulutus- ja työhistorian "puuttuvaa palaa". Tutkinto näyttäytyi pitkäaikaisena haaveena – jonakin sellaisena, jonka he olisivat halunneet saavuttaa ja joka oli ollut osa heidän "mahdollista minäänsä" (ks. Markus & Nurius 1986). Tutkinnon hankkiminen oli aiemmin siirtynyt esimerkiksi toiselle työuralle päätyminen takia. Jotkut kokivat, ettei valintakoe ollut paras mahdollinen väline oman osaamisen osoittamiseen. Leenan, Jaanan ja Ailan pohdinnoissa näkyy, kuinka haave korkeakoulututkinnosta oli kulkenut pitkään mukana koulutus- ja urapoluilla.

"[m]ä olen kokenu koko ajan et mul on opiskelu vähän niinku kesken ni mä haluan tehdä sen nyt valmiiks asti." Leena, 45–50

"[j]a oon tosiaan ollut jo työelämässä pitkään ja lapset on kasvaneet isoiksi ja sitten aina se harmittavasti vaivaamaan jäänyt maisterin tutkinto on jäänyt uupumaan silloin aiemmin. Niin sitä työn ohessa nyt suoritan." Jaana, 45–50

TUTKINNOLTA ODOTETTIIN LISÄARVOA KOULUTUS- JA TYÖURILLE.

”Mut mua on aina kaikki nää vuodet vaivannu vaik mä oon käynny monia monia kursseja täs välissä siis kurssimuotosesti niin se, että mä en oo niinku korkeakoulussa [--]” Aila, yli 50

Avointen yliopisto-opintojen eteneminen herätti haastateltujen pohdinnat tutkinnosta. Avoimen väylän he löysivät erilaisten sosiaalisten verkostojen, kuten opiskelukavereiden, kollegoiden, avoimen yliopiston infotilaisuuksien, tai verkon kautta. Kun mahdollisuus tutkinnon suorittamiseen näytti olevan avautumassa, haastatellut alkoivat neuvotella omaa työuraansa ja työllistettävyyttään yhä enemmän uusiksi. He kyseenalaistivat ajatusta siitä, pitäisikö heidän käyttää loppuelämänsä samalla, ”loppuun kalutulla” alalla tai tehtävissä, joista puuttuivat niin vaikutus- kuin etenemismahdollisuudet vaativampiin ja paremmin palkattuihin tehtäviin. Myös työelämän muutokset ja eri alojen kehityskulut, esimerkiksi oman aiemman alan työllisyystilanteen heikkeneminen, saivat haastatellut pohtimaan koulutus- ja työuriensa tulevaisuutta. Jotkut olivat aiemmin suorittaneet opistotason tutkinnon, mikä sai heidät harkitsemaan tarvetta suorittaa nykyisillä työmarkkinoilla kilpailukykyinen korkeakoulututkinto (ks. myös esim. Ojala ym. 2018). Tulevaisuus ja lisääntyvät opiskelutaidot saivat Veerankin pohtimaan, millaisia mahdollisuuksia tutkinto-opiskelijana voisi avautua.

”No se lähti pohdituttaa mua avoimessa enemmän siihen, et mitä mä sit haluan tulevaisuudessa tehdä ja mitä kaikkii mahdollisuuksii mulla vois olla, et jos mä menisin tutkinto-opiskelijaksi. Ja ne ehkä myös sitten laajens simmosta, et, mitä siel yliopistossa oikeesti opiskellaan ja miten, et oppi semmosia opiskelutaitoi eri tavalla.” Veera, alle 35

Avoin yliopisto ja avoimen väylä merkitsivät tärkeitä käännekohtia koulutus- ja työurilla. Avoin yliopisto

nähtiin jopa koko elämän muuttaneena mahdollisuutena (Aila, yli 50) ja haku avoimen väylällä elämän parhaana päätöksenä (Vilja, alle 35; ks. myös Alho-Malmelin 2010, 187). Haastateltujen usein pitkäkin tie tutkinto-opintoihin oli kuitenkin tuonut mukanaan myös pettymyksiä ja saanut jotkut ajoittain epäilemään, avautuisiko ovi akateemisiin tutkinto-opintoihin milloinkaan. Marjut tuo esiin muissakin tutkimuksissa esiin nousseet opiskelun, perheen ja työn yhdistämisen haasteet (esim. Alho-Malmelin 2010; Maunula ym. 2021; Repo ym. 2014). Samat haasteet olivat pidentäneet myös osan tässä tutkimuksessa haastatellun tietä haaveilemiinsa tutkinto-opintoihin. Kun Marjut kertoo havaitumisestaan väylähaun mahdollisuuksiinsa, hän jäsentää samalla, miten hän välillä oli jo luopunut toivosta päästä tutkinto-opiskelijaksi:

”Ja sitten siinä kohti mä päätin, että no miks mä en tekis nyt sitä, kerta se on, tuota niin mahdollista. Oikeestaan siinä. [v]älillä mä oon jo luopunu toivosta, koska oon sitte hakenu [valinta]kokeen kautta, mutta se on just aina ollu, ku vaikka joku [valinta]koeikin, ni mul on ollu aina se työ, mul on aina ollu se perhe siinä, niin se on se lukeminen sitte, ja se ei oo varmaan se mun vahvuus lukea ulkoo jotaki asioita ja muistaa niitä.” Marjut, 35–44

Avoimen väylästä haastatellut olivat kuitenkin löytäneet itselleen ja omaan elämäntilanteeseensa sopivan reitin hakea – ja päästä – tutkinto-opiskelijaksi yliopistoon.

Tutkinto työllistettävyyden vahvistajana

Tutkinto-opiskelijaksi pääsy ja tutkinto-opinnot toivat haastateltujen koulutus- ja työurille lisää uusia mahdollisuuksia ja näkökulmia. He odottivat, että yhdessä aiemman koulutus- ja työuran kanssa tutkinto vahvistaisi työllistettävyyttä ja neuvotteluasemaa sekä vaikutus- ja valinnanmahdollisuuksia työmarkkinoilla. Tutkinnon odotettiin tuovan lisäarvoa koulutus- ja työurille, jotta alanvaihto, eteneminen saman alan vaativampiin tehtäviin tai pätevytyminen tehtäviin, joissa jo toimi, onnistuisi. Koulutus- ja työuransa myötä haastatelluilla

OMAN TYÖN KOKEMINEN MERKITYKSELLISENÄ JA ARVOSTETTUNA SEKÄ MUIDEN AUTTAMINEN OLI MONILLE TÄRKEÄÄ.

oli monenlaisia työelämässä tarvittavia pääomia (ks. Tomlinson 2008, 2017), kuten ammatillista osaamista ja työelämätaitoja. Paulan ja Kaisan tavoin moni kaipasi kuitenkin tutkintoa osoittamaan muodollista pätevyyttä.

"[s]en takii mä haluun, et mul on se tutkinto, millä mä voin sen osottaa, että mul on työkokemusta ja sit mul on tavallaan se virallinenkin tutkinto." Paula, 45–50

"[s]ithän mul on mahdollisuus päteväenä hakea mihinkä tahansa. [n]iin mä tiedän saavani päteväen palkan, hain mä mihinkä tahansa." Kaisa, yli 50

Tutkinto-opintojensa aikana haastatellut pohtivat yhä tarkemmin työllistettävyyttään ja työuriansa tulevaisuutta. Samalla neuvotteluissa alkoi yhä selkeämmin näkyä se, mitä he eivät halunneet työssään olla (ks. esim. Markus & Nurius 1986). Työurilleen he kaipasivat vaihtelua ja etenemistä. Haastatellut reflektoivat myös asemaansa nykyisessä työyhteisössään suhteessa koulutuksella ja uudella tutkinnolla tavoittelemaansa muutokseen. He halusivat kehittää itseään ja vaikuttaa asioihin laajemmin, sillä koulutus- ja työurien aikana omat ammatilliset näkemykset olivat vahvistuneet. Jotkut kokivat, etteivät olleet saaneet näkemyksiään ja kokemustaan tuotua työssään esiin toivomallaan tavalla. Oman työn kokeminen merkityksellisenä ja arvostettuna sekä muiden auttaminen oli monille tärkeää. Annika oli viihtynyt työssään kokien sen "omaksi jutukseksi", mutta kokemukset siitä, ettei "pahnanpohjimmaisena" työskentelevän ammatiasemaa ja näkemyksiä työyhteisössä arvostettu, saivat hänetkin etsimään lisää vaikutus- ja etene-
mismahdollisuuksia työurallaan.

"[nykyisen] ammatin piirteet on semmosia, jotka sysäs mua siihen tilanteeseen, et mä halusin saada työn, jossa mä voin enemmän vaikuttaa siihen mun työhön [k]oin että mul on paljon tietoutta ja mul on näkemyksiä, mut et mä en saanu siinä työssä tuotua niitä esille niin paljon kun mä oisin halunnut [--] sen takia, että mä teen työtä tavallaan siel pahnanpohjimmaisena. [e]li sen työn arvostus ei ehkä oo sitä, mitä mä toivon mun työltä. Ja mä oon siinä työssä todella hyvä ja [--] se muuten olis mun juttu, niin se oli semmonen sysävä seikka sit, että nyt riittää, mun täytyy päästä eteenpäin ja saada semmonen ammatti, mis mä voin vaikuttaa enemmän." Annika, 35–44

Ikäkysymys (esim. Alho-Malmelin 2010, 56; Isopahkala-Bouret & Siivonen 2016; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016) kulki toisinaan edelleen mukana haastateltujen uraneuvotteluissa, mutta alanvaihdosta haaveilevan Ailan tavoin aiemman työkokemuksen ja uuden tutkinnon yhdessä uskottiin vahvistavan omaa työllistettävyyttä sekä vaikutus- ja valinnanmahdollisuuksia työelämässä iästä riippumatta.

"No siis mä haaveilen uudesta ammatista. [m]ul on ihan selkeä päämäärä tässä saada tämä tutkinto [m]ul on niin pitkä [toisen alan] kokemus, 30 vuotta ni sit ku mä saan tämän koulutuksen siihen lisäksi ni sit mä uskon et mä pääsen kyl vielä tänkin ikäsenä ihan hyvin töihin. [v]armaan uus ammatti tässä tulee kaikkienensa löytymään tän kautta, uskoisin näin." Aila, yli 50

Vaikka yliopistotutkinto olikin pitkään ollut joidenkin koulutus- ja työhistorian "puuttuva pala", omia polkuja jäsennettiin hyväksyen kokonaisuutena, jossa tapahtumilla oli aikansa ja paikkansa. Menneet päätökset oli tehty siitä ajanhetkestä käsin, eikä aiemmin tekemättä jääneitä opintoja "jäätty surkuttelemaan", sillä nyt "laiva oli käännetty toiseen suuntaan", kohti tulevaa.

POHDINTA

Tarkastelin tässä tutkimuksessa, millaisia merkityksiä avoin yliopisto ja avoimen väylä saivat avoimen

USEIMMAT HALUSIVAT TUTKINNOLLAAN SAAVUTTA PÄTEVYYKSIÄ, JOITA VAIN YLIOPISTO-OPINNOT TARJOAVAT.

väylän kautta valittujen aikuisopiskelijoiden koulutus- ja työurilla. Tarkastelin myös, miten avoimen väylän kautta valitut aikuisopiskelijat neuvottelivat koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään opintojensa edetessä. Tulosten mukaan avoin yliopisto ja avoimen väylä merkitsivät tärkeitä käännekohtia haastateltujen koulutus- ja työurilla. Koulutus- ja työuria yhdistivät samat siirtymät, kuten avointen yliopisto-opintojen aloittaminen, väylähaku tutkinto-opintoihin ja tutkinto-opiskelijaksi pääsy. Neuvottelut koulutettavuudesta ja työllistettävyydestä suhteessa menneeseen, nykyiseen ja tulevaan muuttuivat opintojen edetessä. Avoimessa yliopistossa opiskellessaan haastatellut neuvottelivat suhdettaan yliopistokoulutukseen uudella tavalla, minkä myötä luottamus itsen opiskelijana lisääntyi, ja he päätyivät hakemaan avoimen väylällä tutkinto-opiskelijaksi. Tutkinnon he odottivat tuovan lisäarvoa koulutus- ja työurilleen ja siten vahvistavan työllistettävyyttään sekä vaikutus- ja valinnanmahdollisuuksiaan työelämässä.

Avointen yliopisto-opintojensa aikana haastatellut neuvottelivat uusiksi suhdettaan yliopistokoulutukseen. Omien koulutettavuuskäsitysten muuttuminen oli monen koulutus- ja työuralla käännekohta, joka lisäsi luottamusta itsen osaavana opiskelijana ja kannusti eteenpäin opinnoissa. Kaikki eivät opintonsa aloittaessaan uskoneet täyttävänsä koulutettavuuden ihanteita ja ideaaleja. He epäilivät opiskelutaitojaan yliopisto-opiskelijana (ks. myös Alho-Malmelin 2010, 189). Avoimen yliopiston opinnot tarjosivat mahdollisuuden testata näitä ajatuksia ja omia opiskelutaitoja. Opintojen eteneminen, myönteiset käsitykset omasta koulutettavuudesta, avoimen väylän löytäminen sekä omien rajallisten työelämän vaikutus- ja etenemismahdollisuuksien pohtiminen herättivät yhä

konkreettisemmat neuvottelut oman työllistettävyyden vahvistamisesta uudella tutkinnolla.

Yhdessä aiemman koulutus- ja työuran kanssa tutkinnon odotettiin vahvistavan omaa työllistettävyyttä, neuvotteluasemaa sekä vaikutus- ja valinnanmahdollisuuksia kilpailuilla työmarkkinoilla. Kuten useilla aikuisopiskelijoilla, haastatelluilla oli aiempaa koulutus- ja työuraa ja niillä kerääntyneitä pääomia (ks. Tomlinson 2008, 2017), mutta tarvittava tutkinto puuttui. He pitivät tutkintoa lisäarvona koulutus- ja työuralla, jotta alanvaihto, eteneminen saman alan vaativampiin tehtäviin tai pätevytyminen tehtäviin, joissa jo toimi, onnistuisi. Jotkut olivat aiemmin suorittaneet opistotason tutkinnon, mikä sai heidät pohtimaan tarvetta suorittaa nykyisillä työmarkkinoilla kilpailukykyinen korkeakoulututkinto (ks. myös esim. Ojala ym. 2018). Työmarkkinoiden ikäkysymystä (Isopahkala-Bouret & Siivonen 2016; Siivonen & Isopahkala-Bouret 2016) haastatellut eivät pitäneet ongelmana, mutta tiedostivat sen, ja jotkut pohtivat sitä opintojensa eri vaiheissa.

Vaikka tutkimuksen aineisto on pieni ja haastateltujen taustat eroavat toisistaan, heidän koulutus- ja työurillaan oli mahdollista tunnistaa uskottavasti erilaisia avointa yliopistoa ja avoimen väylää koskevia siirtymiä ja merkitysrakenteita. Siirtymät luovat kehyksen opiskelijoiden neuvotteluille koulutettavuudestaan ja työllistettävyydestään. Neuvotteluissa voi olla keskenään samanlaisia tai erilaisia piirteitä, ja niihin kytkeytyvät menneet, nykyinen ja tuleva sekä niiden pohjalta tulkitut ja kerrotut tarinat. Haastatellut oli valittu tutkinto-opiskelijoiksi samana vuonna, mutta he olivat aloittaneet avoimet yliopisto-opintonsa hyvin eri aikoihin, vuosina 1999–2017. Avoimen yliopiston merkitys oman osaamisen lisäämisessä on voinut muuttua työelämän muutoksessa, jatkuvan oppimisen merkityksen vahvistuessa ja avoimen väylän kehittämisen myötä. Haastateltujen koulutus- ja työuria yhdistivät tutkinto-opintojen aloitusvuoden lisäksi samat avoimen väylää koskevat siirtymät ja useimmilla avointen yliopisto-opintojen aloittaminen harrastuksena. Kaikki haastatellut olivat naisia, mutta he olivat eri-ikäisiä ja tulivat eri koulutustaustoista. Naiset ovat yliedustettuina myös avoimen yliopiston opiskelijoissa (Vipunen 2023).

EUROOPPALAISEN, TYÖELÄMÄOSAAMISTA KOROSTAVAN JATKUVAN OPPIMISEN POLITIIKAN RINNALLE ON PERÄÄNKUULUTETTU SIVISTYSNÄKÖKULMAA.

Miksi haastatellut valitsivat juuri avoimen yliopiston, avoimen väylän ja yliopiston tutkinto-opinnot? On mahdollista, että tutkimuksessakin tunnistetut siirtymät avoimista yliopisto-opinnoista avoimen väylän kautta tutkinto-opintoihin osaltaan viitoittivat polkuja kohti yliopiston tutkinto-opintoja. Useimmat halusivat tutkinnollaan saavuttaa pätevyyyksiä, joita vain yliopisto-opinnot tarjoavat. Kahdella oli ammattikorkeakoulututkinto muulta alalta, ja ainakin yksi haastateltu kertoi jossain vaiheessa koulutus- ja työuraansa hakeneensa ammattikorkeakouluun. Jotkut kertoivat haaveilleensa pitkään yliopistotutkinnosta. Yliopistollista maisterin tutkintoa on pidetty työmarkkinoilla kilpailukykyisempänä kuin ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (Ojala 2017; Ojala ym. 2018).

Haastateltujen koulutus- ja työuratarinat kertovat kouluttautumismahdollisuuksien merkityksestä eri vaiheissa koulutus- ja työuria. Vaihtoehtojen olemassaolo on merkittävä signaali myös nuorille (Haltia ym. 2019, 287). Avoin yliopisto on monipuolinen koulutusmahdollisuus. Se mahdollistaa opinnot yksilöllisissä aikatauluissa ja antaa opiskelijalle mahdollisuuden hankkia sivistystä ja tietoa itseä kiinnostavista aiheista. Avoimessa yliopistossa opiskelija voi vahvistaa osaamistaan ja työllistävyyttään sekä hakea tutkinto-opiskelijaksi avoimen väylällä. Tutkinto-opiskelija voi sisällyttää avoimessa yliopistossa suorittamansa opinnot tutkintoonsa. Useimmat haastatellut olivat suorittaneet opintojaan pikkuhiljaa, osin työn ohessa ja toisinaan opintovapailla. Opintojen sovitettavuus työn ja perheen aikatauluihin oli tärkeää (ks. myös Maunula

ym. 2021; Repo ym. 2014). Tutkinto-opintoihin siirryttyään jotkut olivat siirtyneet kokopäiväiseksi opiskelijoiaksi tai pohtivat sen mahdollisuutta. Vaikka moni oli suorittanut opintojaan pikkuhiljaa, avoimen väylä voi tarjota myös nopeamman etenemisreitit etenkin nyt, kun väyliä hakukriteereitä on Toinen reitti yliopistoon -hankkeen (TRY 2018–21) myötä pyritty kohtuullistamaan ja avoimen väyliä ja aloituspaikkoja lisäämään (Savela ym. 2020, 110–111, 114–115). Hakijamäärien kasvaessa kuitenkin myös kilpailullisuus avoimen väylällä voi lisääntyä (Savela ym. 2020, 117).

Aikuisopiskelijoiden neuvottelut koulutettavuudesta ja työllistettävyydestään koulutus- ja työurien eri vaiheissa kertovat omaa tarinaansa kilpailuista työmarkkinoista. Onnistumiskertomusten ohella ne luovat paineita olla koulutettava ja työllistettävä halke koulutus- ja työurien. Eurooppalaisessa jatkuvan oppimisen politiikassa korostuvan työelämäosaamisen rinnalle onkin globaaleihin haasteisiin vastaamiseksi peräänkuulutettu sivistysnäkökulmaa, joka on elinikäisen ja jatkuvan oppimisen perusta (Kinnari 2022; Tuomi & Varmola 2022). Sivistystehtävä on yksi avoimen yliopiston lähtökohdista (Haltia 2012; Alho-Malmelin 2010, 51). Haastatelluille opinnot olivat työelämäosaamisen ja tutkintoreitin lisäksi tuoneet sivistystä sekä luottamusta itseän ja omiin tiedonhankintataitoihin (ks. myös Haltia ym. 2014; Haltia ym. 2018), jotka niin ikään ovat osa yksilön uraidentiteettiä ja työelämäpääomaa. Samalla ne toimivat perustana heidän etenemiselleen kohti uusia näkymiä työmarkkinoilla.

MERVI LAHTOMAA
KM, väitöskirjatutkija
kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto
 <https://orcid.org/0000-0003-4116-4370>

Tutkimusta ovat rahoittaneet Suomen Kulttuurirahaston Varsinais-Suomen rahasto, Toinen reitti yliopistoon -hanke (TRY) ja Turun yliopiston tutkijakoulu (UTUGS).

LÄHTEET

- Alho-Malmelin, M. (2010). *Avointa väylää maisteriksi. Tutkimus avoimessa yliopistossa opiskelleista ja väylän kautta korkeakouluun tulleista opiskelijoista*. Turun yliopiston julkaisuja C 300. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4245-9>
- Alifrosti, B., Andersson, E., Heikkilä, M. & Iiskala, T. (2022). Kokeilijoita, alanvaihtajia, etsijöitä ja etenijöitä – Ura siirtymät luokanopettajan työstä muille aloille. *Työelämän tutkimus*, 20(2), 211–235. <https://doi.org/10.37455/tt.103030>
- Aro, M. (2014). *Koulutusinflaatio. Koulutusekspansio ja koulutuksen arvo Suomessa 1970–2008*. Turun yliopiston julkaisuja C 376. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5658-6>
- Bol, T. (2015). Has education become more positional? Educational expansion and labour market outcomes, 1985–2007. *Acta Sociologica*, 58(2), 105–120. <https://doi.org/10.1177/0001699315570918>
- De Fina, A. & Georgakopoulou, A. (2015). Introduction. Teoksessa A. De Fina & A. Georgakopoulou (toim.) *The Handbook of Narrative Analysis*. UK: John Wiley & Sons, 1–17.
- Haltia, N. (2012). *Yliopiston reunalla. Tutkimus suomalaisen avoimen yliopiston muotoutumisesta*. Turun yliopiston julkaisuja C 352. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5198-7>
- Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U. & Jauhainen, A. (2019). Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus ja aikuisopiskelijan opiskelumahdollisuudet. *Aikuiskasvatus*, 39(4), 276–289. <https://doi.org/10.33336/aik.88081>
- Haltia, N., Leskinen, L. & Rahiala, E. (2014). Avoimen korkeakoulun opiskelijamuotokuva: Opiskelijoiden taustojen, motiivien ja koettujen hyötyjen tarkastelua. *Aikuiskasvatus*, 34(4), 244–258. <https://doi.org/10.33336/aik.94105>
- Haltia, N., Rahiala, E. & Leskinen, L. (2018). Osaamista, siivistystä, hyvinvointia – aikuiskoulutuksen koetut hyödyt. *Kasvatus*, 49(1), 82–88. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021042719130>
- Hanhimäki, E., Vähäsantanen, K. & Rantanen, J. (2021). Toimijuuden ja identiteetin yksilölliset ja sosiaaliset painotukset korkeakoulutettujen urapoluilla. *Aikuiskasvatus*, 41(4), 319–332. <https://doi.org/10.33336/aik.112753>
- Huttula, T. & Yli-Suom, R.-M. 2021. *Työllisyysrahasto työn murruksessa. Näkökulmana jatkuva oppiminen ja työkyvyn ylläpitäminen*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:20. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5442-7>
- Isopahkala-Bouret, U. (2017). Benefits of higher education in mid-life: a life course agency perspective. *Adult Education Quarterly Journal of Adult and Continuing Education*, 23(1), 15–31. <https://doi.org/10.1177/1477971416672807>
- Isopahkala-Bouret, U. & Siivonen, P. (2016). Viisikymppisten naisten neuvottelua korkeakoulutuksesta, ikääntymisestä ja työllistettävyydestä. *Aikuiskasvatus*, 36(4), 246–257. <https://doi.org/10.33336/aik.88510>
- Isopahkala-Bouret, U., Siivonen, P. & Haltia, N. (2023). ‘Some people may feel socially excluded and distressed’: Finnish business students’ participation in extracurricular activities and the accumulation of cultural capital. *Journal of Education and Work*, 36(1), 52–64, <https://doi.org/10.1080/13639080.2022.2162017>
- Isopahkala-Bouret, U., Tholen, G. & van Zanten, A. (2023). Introduction to the special issue: positionality and social inequality in graduate careers. *Journal of Education and Work*, 36(1), 1–8. <https://doi.org/10.1080/13639080.2023.2169995>
- Kinnari, H. (2022). Elinikäisen oppimisen sisällöstä kampailevat monet merkitykset. *Aikuiskasvatus*, 42(4), 322–324. <https://doi.org/10.33336/aik.125311>
- Komulainen, K., Hirvonen, I., Kaskes, K., Kasanen, K. & Siivonen, P. (2019). Asiantuntijoita, monitaitoisia ja akateemisia yrittäjiä. Yliopisto-opiskelijoiden asemoituminen akateemisuuteen, työllistettävyyteen ja yrittäjyyteen. *Aikuiskasvatus*, 39(2), 122–137. <https://doi.org/10.33336/aik.82982>
- LaPointe, K. (2014). Tilaa mielekkäälle työlle. *Aikuiskasvatus*, 34(1), 17–28. <https://doi.org/10.33336/aik.94071>
- Lehmann, W. (2023). Mobility and stability: post-graduate employment experiences of working-class students. *Journal of Education and Work*, 36(1), 79–93. <https://doi.org/10.1080/13639080.2022.2128188>
- Lemmetty, S., Kuivalainen, T. & Haltia, N. (2020). ”Tutkinnon puuttuminen on händikäppi työelämässä”. Avoimen yliopiston väylä ja työelämän tarpeet. *Yliopistopedagogiikka*, 27(1), <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2020/10/30/avoimen-yliopiston-vayla/>
- Marginson, S. (2019). Limitations of human capital theory. *Studies in Higher Education*, 44(2), 287–301. <https://doi.org/10.1080/03075079.2017.1359823>
- Markus, H. & Nurius, P. (1986.) Possible selves. *American Psychologist*, 41(9), 954–969. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.41.9.954>
- Maunula, M., Maunumäki, M. & Anttonen, S. (2021). Avoimen yliopiston nollasuorittajat – miksi opinnot eivät etene? *Yliopistopedagogiikka*, 28(2), <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2021/12/20/avoimen-yliopiston-nollasuorittajat-miksi-opinnot-eivat-etene/>
- Meijers, F. (1998). The development of career identity. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 20(3), 191–207. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1005399417256>

- Meijers, F. & Lengelle, R. (2012). Narratives at work: the development of career identity. *British Journal of Guidance & Counselling*, 40(2), 157–176. <https://doi.org/10.1080/03069885.2012.665159>
- Meretoja, H. (2018). *The Ethics of Storytelling. Narrative Hermeneutics, History, and the Possible*. NY: Oxford University Press.
- OECD (2021). *Career Guidance for Adults in a Changing World of Work, Getting Skills Right*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9a94bfad-en>
- Ojala, K. (2017). *Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot työmarkkinoilla ja korkeakoulujärjestelmässä*. Turun yliopiston julkaisuja C 437. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6823-7>
- Ojala, K., Isopahkala-Bouret, U. & Haltia, N. (2018). Osaaminen ja kilpailukyky YAMK-tutkinnon suorittaneiden suhteellisen työmarkkina-aseman määrittäjänä. *Aikuiskasvatus*, 38(4), 291–303. <https://doi.org/10.33336/aik.88374>
- OKM. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022). *Maailman osaavimman ja sivistyneimmän kansan kotimaaksi. Kansallinen korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategia 2030*. <https://okm.fi/-/maailman-osaavimman-ja-sivistyneimman-kansan-kotimaaksi-korkeakoulujen-jatkuvan-oppimisen-strategia-pohjautuu-korkeakoulujen-tahtoon-uudistua-ja-uudistaa-yhteiskuntaa>
- Repo, S., Vuoksenranta, S.-T. & Ruokolainen, O. (2014). Kuinka avoimen yliopiston opiskelija yhdistää opiskelun, työn ja perheen. *Aikuiskasvatus*, 34(4), 259–268. <https://doi.org/10.33336/aik.94106>
- Rinne, R., Jauhainen, A., Tuomisto, H., Alho-Malmelin, M., Halttunen, N. & Lehtonen, K. (2003). *Avoimen yliopiston opiskelija: kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuviiin*. Turun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:200.
- Ruohotie-Lyhty, M. & Moate, J. (2016). Who and how? Preservice teachers as active agents developing professional identities. *Teaching and Teacher Education*, 55, 318–327. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.01.022>
- Savela, P., Kuivalainen, T. & Joutsen, H. (2020). Suosituksia avoimen väylän kehittämiseksi. Teoksessa H. Joutsen, T. Kuivalainen, N. Haltia, M. Lahtomaa, P. Patja, J. Krapu, A.-K. Ellfolk, U. Kekäläinen, P. Savela & S. Vuori (toim.) *Marginaalista vakiintuneeksi valintata-vaksi. Ideoita avoimen väylän kehittämiseen*. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston verkkojulkaisuja, 110–121. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/73036>
- Siivonen, P. (2016). Becoming an educable lifelong learning subject: adult graduates' transitions in education and working life. *International Journal of Lifelong Education*, 35(1), 36–50. <https://doi.org/10.1080/02601370.2015.1129365>
- Siivonen, P. & Isopahkala-Bouret, U. (2016). Adult graduates' negotiations of age(ing) and employability. *Journal of Education and Work* 29(3), 352–372. <https://doi.org/10.1080/13639080.2014.939161>
- Tholen, G. (2023). The meaning of higher education credentials in graduate occupations: the view of recruitment consultants. *Journal of Education and Work*, 36(1), 9–21. <https://doi.org/10.1080/13639080.2022.2162019>
- Tomlinson, M. (2008). 'The degree is not enough': students' perceptions of the role of higher education credentials for graduate work and employability. *British Journal of Sociology of Education*, 29(1), 49–61. <https://doi.org/10.1080/01425690701737457>
- Tomlinson, M. (2017). Forms of graduate capital and their relationship to graduate employability. *Education + Training*, 59(4), 338–352. <https://doi.org/10.1108/ET-05-2016-0090>
- Tomlinson, M. & Watermeyer, R. (2020). When masses meet markets: credentialism and commodification in twenty-first century Higher Education. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 43(2), 173–187. <https://doi.org/10.1080/01596306.2020.1814996>
- Tuomi, L. & Varmola, T. (2022). Keskustelu taidoista ja osaamisesta kaipaava sivistyksen näkökulmaa. *Aikuiskasvatus*, 42(4), 316–321. <https://doi.org/10.33336/aik.125302>
- Valtioneuvosto (2021). *Valtioneuvoston koulutuspolitiinan selonteko*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:24. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-622-8>
- Vipunen (2023). *Avoimen yliopisto-opetuksen osallistujat ja opintopisteet*. <https://vipunen.fi/fi-fi/yliopisto/Sivut/Avoin-yliopisto-opetus-jat%20C3%A4ydennyskoulutus.aspx>
- Virtanen, P., Syrjämäki, M. & Laine, A. (2021). Avoimen yliopiston väylän kautta opiskelupaikan saaneiden opintomenestys. Kokemuksia valinnoista ja opinnoista. *Aikuiskasvatus*, 41(3), 249–257. <https://doi.org/10.33336/aik.111581>